

УДК 339.732.4

Трохим Ковальчук

МІЖНАРОДНИЙ ВАЛЮТНИЙ ФОНД: ФІНАНСОВИЙ КРЕДИТОР ЧИ ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНИЙ ПОНЕВОЛЮВАЧ?

Детально проаналізовано роль Міжнародного валютного фонду як інституції, що своїм фінансовим і політико-економічним впливом детермінує системну залежність держави України і таким чином зумовлює неоколоніальні прояви й безпрецедентні обмеження державного суверенітету.

Ключові слова: меморандум МВФ, кредитні “маяки-вимоги”, неоколоніальна модель, політико-економічне поневолення.

Однією з найболючіших проблем українського сьогодення є (поряд з військовими діями на Сході країни і системною корупцією) хронічна залежність від міжнародних фінансових організацій і, передусім, від Міжнародного валютного фонду (МВФ). Невід’ємною ознакою незалежної держави є її націленість та здатність розробляти й реалізовувати самостійну політику фінансово-економічного розвитку, яка б відповідала як загальноцивілізаційним закономірностям і тенденціям, так і насамперед національним потребам й інтересам. Це аксіома цивілізаційного поступу будь-якої держави. Проте на двадцять шостому році своєї незалежності всупереч прогресивним потребам і намірам, і немовби без видимих причин, українська влада зігнорувала системні ризики й перейшла рубікон допустимих меж втрати державного (в політико-економічному сенсі) суверенітету.

Основним конструктором й генератором даної загрозової ситуації в Україні, на переконання авторитетних учених, є МВФ [4; 5; 12]. У листі до директора-розпорядника МВФ Крістин Лагард від 02.03.2017 р. найвище керівництво України (Президент України, Прем’єр-міністр, Головна Національного банку та Міністр фінансів) звітують: “Ми підтверджуємо свої зобов’язання стосовно політики та виконання завдань, що підтримуються МВФ” [17; 18]. А фактично, йдеться, зокрема, про такі завдання-зобов’язання: відміна мораторію на продаж землі; скорочення бюджетників (на 10 % в 2018 р.); утримуватися від подальшого підвищення мінімальної заробітної плати; урізання витрат на субсидії і т. д. Навіть цей стислий перелік вимог МВФ засвідчує їх безпрецедентну антигуманність й цинізм. Наявні в тексті кредитні “маяки-вимоги” – це диктат фінансово-колоніальних відносин.

Фахівці МВФ готують для країн, що претендують на отримання валютних кредитів, спеціальні тексти-зобов’язання (Меморандуми), які затим подаються як нібито зініційовані найвищим керівництвом відповідної держави. Уважне ознайомлення з Меморандумами, які упродовж років підписує українська влада, переконує: базові акценти, стиль викладу, побудова речень, термінологія, засвідчують, що весь текст – це зарубіжна заготовка, тобто сліпий переклад англійськомовного тексту. Диктат фінансово-колоніальних відносин чітко прослідковується, зокрема, у вимогах МВФ щодо статусу і монетарної політики Національного банку України (НБУ).

Для підтвердження наведу типові приклади іноземно-текстуальних барв, які характеризують весь текст Меморандуму, підписаного найвищим керівництвом держави⁵: “Ми й надалі налаштовані на забезпечення незалежності Національного банку України, який міг би ефективно зосереджуватися на

⁵ Текст Меморандуму опубліковано 5 квітня 2017 р. на сайті Міністерства фінансів України.

досягненні цілей цінової та фінансової стабільності. Ми гарантуємо, що така система в процесі поступу залишатиметься незмінною” [1]. “На початок січня 2017 р. 88 банків, які склали майже 50 відсотків активів всієї банківської системи були *врегульовані*” [1]. “НБУ доповнив свої нові правила стосовно кредитних ризиків для їх кращого відкалібрування до їх найкращих практик” [1].

Виконуючи настанови МВФ, НБУ безоглядно ліквідував 88 (зараз більше 90) банків. У результаті, практично мільярдні активи останніх були розбазарені й за корупційними схемами розкрадені. Загальні прямі збитки, нанесені державі й суспільству перевищують за різними оцінками 500 млрд грн. [21].

Комплексна залежність української держави й національної грошово-фінансової (а отже, й економічної) системи від політико-економічного впливу МВФ набула виразних ознак і неприхованих форм, що проявляється в системних макроекономічних та соціальних негараздах. Запровадження в економічну політику української держави таких ключових вимог і “маяків” МВФ, як плаваючий курс гривні, інфляційне таргетування (головним чином максимальне звуження грошової маси), найнижчі за міжнародним виміром грошові агрегати й коефіцієнти монетизації, перманентна волатильність облікової ставки, вибіркоче рефінансування банківської системи тощо, зумовило формування хронічної боргової залежності держави, безпрецедентну доларизацію й тінізацію виробничих та суспільних відносин, і в кінцевому підсумку, повну політико-економічну (фактично колоніальну) залежність України.

Парадоксально, що за хронічно кризової ситуації в економіці країни, дотепер поза увагою науковців й фахових експертів перебуває проблема контрпродуктивних заходів щодо впливів МВФ. Останній є вагомим розпорядником міжнародними фінансовими ресурсами і водночас (передусім) фактичним провідником неокolonіальної політики щодо української держави. На превеликий жаль, об’єктивна оцінка ролі МВФ як інституції, яка своїм фінансовим й політико-економічним впливом детермінує системну залежність України і, таким чином зумовлює неокolonіальні прояви й безпрецедентні обмеження її державного суверенітету, практично відсутня в дослідженнях вітчизняних авторів. І це при тому, що Міжнародний валютний фонд уже тривалий час є центром шкідливої політико-економічної ортодоксії Вашингтонського консенсусу, ключовий принцип якого – “роби те, що ми радимо, а не те, що ми робимо самі” – із залізною послідовністю здійснюється в Україні.

З перших сторінок Меморандуму робиться акцент на такі “пріоритети”:

1. “НБУ буде твердо дотримуватися підтримання гнучкого валютного курсу” [1].

2. “Національний банк матиме за мету накопичення міжнародних резервів відповідно до нашої програми з МВФ” [1].

3. “НБУ надалі посилюватиме систему інфляційного таргетування” [1].

Новостворена Рада НБУ затвердила “Основні засади грошово-кредитної політики на 2017 рік та середньострокову перспективу”, де ключовим моментом відзначила: “Незалежність національного банку є наріжним каменем підтримання цінової стабільності”. При цьому йдеться про “інституційну, фінансову та операційну незалежність НБУ” [11].

Жорстко дотримуючись вимоги МВФ “накопичення міжнародних резервів”, НБУ взяв зобов’язання до кінця 2017 р. наростити їх обсяг до 21,3 млрд дол., а в 2018 р. – обсяг міжнародних резервів сягатиме 30 млрд дол. [20, с. 6]. Отже, є всі підстави стверджувати, що ті 17,5 млрд дол., які МВФ немов би зобов’язався позичити Україні упродовж 4-х років (на сьогодні загальна сума траншів МВФ Україні склала 8,7 млрд дол.), даний фінансовий розпорядник фактично здійснюватиме за рахунок наших валютних накопичень. Однак під проценти і на

неоколоніальних умовах. Необхідно взяти до уваги висновок знаного у світі експерта: “Парадокс у тому, що якраз бідні країни іноді не тільки кредитують багаті, але і через механізм валютних резервів дотують” [9, с. 258].

Аналіз передумови можливого отримання кредитів від МВФ за програмою *stand-by* (видача обумовленої суми частками з постійним моніторингом й контролем ключових засад державної фінансово-економічної політики), закладалася реальна можливість запустити в дію неоколоніальну модель валютної політики країни-рецепієнта.

По-перше, під тиском МВФ Україна законодавчо відмовилася від використання власних емісійних ресурсів для розв’язання загальнодержавних проблем. Так, Закон України “Про реструктуризацію боргових зобов’язань Кабінету Міністрів перед Національним банком України” (№ 1697-III від 20 квітня 2000 р.) містить спеціальну статтю прямої дії, яка забороняє центральному банку “надавати прямі кредити як у національній, так і в іноземній валюті на фінансування витрат державного бюджету України”. Аналогічні заборони продубльовані в Бюджетному кодексі України а також законі “Про Національний банк України”.

Такі законодавчі постулати були принциповою передумовою надання Україні так званої “допомоги” з боку міжнародних фінансових інституцій в перші роки незалежності. Якраз від вищезначених нормативно-правових актів розпочалася епопея формування українського зовнішнього боргу, який на сьогодні набув хронічно загрозливих обсягів. Закладена зарубіжними маяками принципова заборона за рахунок власних грошових ресурсів фінансово допомагати суспільству й державі на випадок гострої потреби призвела до ситуації, коли країна вимушена жити з протягнутою рукою і за рахунок зовнішніх позичок, перманентно наращуючи “борговий Монблан”.

На початок 2017 р. валовий зовнішній борг України сягнув 113,48 млрд. дол. Біля 38 % – це державний зовнішній борг, 7 % – зовнішні борги комерційних банків, 55 % – борги юридичних осіб (бізнес структур) перед нерезидентами. За 2017 р. Україна має виплатити за зовнішніми боргами – 47 млрд. дол. З них 37 млрд дол. – це зовнішні борги юридичних осіб, 5 млрд дол. – борг банків.

По-друге, встановлюючи максимально низький “маяк” бюджетного дефіциту (на рівні 3 %), МВФ ігнорує при цьому той факт, що упродовж років розвинуті країни стабільно закладають досить високий рівень бюджетного дефіциту. Так, Велика Британія завершила 2016 р. – з дефіцитом 8,8 % ВВП. На такому ж рівні знаходиться бюджетний дефіцит у США та окремих країн ЄС. Штучно затиснутий дефіцит бюджету, за оцінкою Нобелівського лауреата Пола Кругмана, – “це свого роду “бомба економії” [19], оскільки породжує й відтворює перманентну боргову залежність. Найбільш небезпечним і неприйнятним є те, що закладаючи мінімальний маяк бюджетного дефіциту, МВФ ігнорує колосальні витрати, які нині несе українська держава й економіка у зв’язку з бойовими діями на Сході країни.

Про небажання з боку офіційних представників МВФ реагувати на загрозливу фінансово-економічну ситуацію в країні свідчить, наприклад, такий інструктивний посил: “Нетрадиційна грошово-кредитна політика у перспективі може, як і раніше, бути виправданою, якщо економічна ситуація не поліпшиться або навіть погіршиться. При погіршенні ситуації без надмірного ризику інфляції політика, скоріше за все, як і раніше буде правильною⁶, особливо у випадку якихось нових потрясінь у сфері функціонування фінансових ринків” [17]. Здоровий глузд не сприймає настанови з рівнем аномальності – “якщо все буде погано, то сьогоднішня політика правильна”. Д. е. н., проф. Олександр Шаров у

⁶ Курсив автора.

статті “Україна – МВФ: 25 років самотності або мовчання “золотих ягнят” робить однозначний висновок: “Меморандум з МВФ для багатьох став асоціюватися з поняттям “вирок” [14, с. 6].

В Основних засадах монетарної політики на 2017 рік та середньострокову перспективу, затверджених новоствореною Радою НБУ, в черговий раз наголошено (під диктовку МВФ): “Національний банк пильно стежитиме за стабілізаційним потенціалом міжнародних резервів, підтримуючи та посилюючи його” [11]. Зазначимо, що так звані “міжнародні валютні резерви” розміщені на теренах США за правилами невідомими ні Главі української держави, ні Уряду, ні Парламенту країни. Умови й угоди стосовно формування та розміщення так званих міжнародних резервів України, які склалися під егідою зарубіжних консультантів і на засадах юридичної “довірливості” попереднього керівництва НБУ до іноземних порадників, були трансплантовані таким чином, що відповідні права фактичного власника набули (вживаючи юридичну термінологією) ознаку “нікчемних”. Як наслідок, міжнародні валютні резерви НБУ не можуть бути використані в Україні в періоди найбільшої потреби.

Академік В. Геєць, який у свій час очолював Раду НБУ, офіційно підтвердив: “частина наших резервів розміщена в зарубіжних банках, які в період світової кризи потерпіли фіаско! Але адже ніхто сьогодні документально не підтвердить нам, є чи ці гроші насправді і яким чином НБУ може скористатися цими резервами. ... Рада НБУ не має повноважень для одержання первинних документів і перевірки реальної ситуації” [4].

Наш аналіз дає підстави стверджувати, що перерахована НБУ на відповідний зарубіжний (розміщений в США) рахунок “жива” валюта одразу ж трансформується у так звані цінні папери і за всі роки такої практики не було жодного прецеденту, щоб здійснювалась зворотна операція, тобто перетворення “цінних паперів” у долари США. НБУ регулярно спрямовує у міжнародні валютні резерви усі наявні валютні кошти, які гостро необхідні для вирішення украї нагальних проблем на вітчизняних теренах. Купівлю іноземної валюти, зазначається в Основних засадах, НБУ здійснюватиме лише “для підтримки міжнародних резервів в умовах необхідності значних обсягів виплат за борговими зобов’язаннями держави” [11]. І це попри тієї очевидності, що дані кошти гостро необхідні українській державі для вирішення украї нагальних боргових та військово-захисних проблем.

Відповідно до рекомендацій-вимог МВФ НБУ продовжує запроваджувати режим інфляційного таргетування. Йдеться про те, що НБУ задля уникнення небажаних проявів інфляції (попри те, що остання всього на всього – це механізм перерозподілу) має продовжувати активно застосовувати такі попереджувальні заходи і методи: а) максимально обмежувати динаміку грошових агрегатів; б) практикувати стерилізаційні операції; в) уповільнювати рефінансування банківської системи; г) впроваджувати все жорсткіші правила формування банками обов’язкових резервів.

При цьому, мало хто знає, що Національний банк чітко дотримується домовленості з МВФ та Світовим банком щодо “паритетної емісійної політики”, за якою гривнева емісія здійснюється пропорційно до доларових поступлень (зобов’язань) української держави. Чи не тому ніким не контрольована емісійна й валютна політика НБУ перманентно породжує гострі грошові дефіцити, а звідси провокує хронічну вимушеність держави, вітчизняних корпоративних утворень та органів місцевого самоврядування до зарубіжних валютних запозичень. Адже випущена в обіг у мінімальному обсязі гривнева маса лише частково йде на фінансування украї необхідних бюджетних програм.

Жорстка вимога МВФ про те, що “НБУ буде твердо дотримуватися підтримання гнучкого валютного курсу” несе в собі системні й соціально

відчутні негаразди. Неприпустимим при цьому є цинічне ігнорування ст. 99 Конституції України (нормативно правового акту найвищої юридичної сили), яка гласить: “Забезпечення стабільності грошової одиниці є основною функцією центрального банку держави – Національного банку України”.

Загальновідомо, що “плаваючий курс” – це ринковий індикатор для чітко унормованої законодавчо сталої та ефективної ринкової економіки, яка спирається на дієздатні державні інститути. Україна не відповідає вказаним критеріям навіть у мінімально наближеному контексті. За таких умов відпуск “на волю” валютно-курсової політики провокує її непомірну волатильність і, таким чином, високі системні ризики, які масштабно розхитують внутрішній ціновий ринок та відчутно шкодять фінансово-економічним відносинам.

За визнанням Голови Громадської ради НБУ проф. С. Аржевітіна “НБУ де-факто намагається утримувати валютний курс за рахунок адміністративних заходів, жорсткіших ніж в умовах режиму фіксованого курсу, а процентна політика призвела до вимивання грошей з реального сектору економіки” [2]. Якщо поглянути на валютно-курсову політику в глобальному вимірі, то світова палітра режимів обмінних курсів виглядає так. Лише в 15 країнах національні валюти знаходяться у вільному плаванні. У 39 країнах практикується “кероване плавання”, тобто валютний коридор, при якому відхилення від сталої динаміки не може перевищувати 5 %. Водночас 45 країн (передусім, мусульманські держави, які не визнають валютних спекуляцій в принципі) практикують режим жорстко фіксованого валютного курсу [8]. До речі, саме ці країни обійшла стороною глобальна фінансова криза 2008–2009 років.

Через те, що з моменту запровадження плаваючого курсу, гривня спонтанно, щоденно і в загрозливих проявах знецінюється, населення, щоб якимось чином захиститися за вільні кошти правдами й не правдами придбаває американську валюту. Сьогодні ми є очевидцями, коли з моменту запровадження плаваючого курсу, НБУ практикує на валютному безпрецедентні адміністративні обмеження, провокуючи таким чином буйний розквіт чорного ринку й тіньових операцій. Нині для широкого загалу не є великим секретом та очевидністю, що так зване “ринкове” обрахування валютного курсу завжди супроводжувалося тіньовими впливами й корупційними інтересами, а звідси – перманентно-спекулятивною суб’єктивністю. Фактично некерований державою курсовий режим на руку зарубіжним кредиторам⁷, банкам–валютним спекулянтам, гравцям Forex-ринку та наближеним до керівництва НБУ особам, які мали можливість на випередження отримувати конфіденційну інформацію.

Нобелівський лауреат Р. Мандел, попри рекомендації МВФ, віддає перевагу саме фіксованому валютному курсу. Авторитетний учений вважає, що “через заохочення країн до так званого плаваючого валютного курсу, МВФ дробить валютний простір на абсурдну кількість карликових валютних зон” [3].

Які аргументи свідчать на користь запровадження фіксованого валютного курсу? По-перше, фіксований курс заспокоїть цінову ситуацію на внутрішньому ринку. Тобто, стабільний валютний курс – це надійна основа зниження інфляції. По-друге, усталений валютний курс посилює транспарентність обслуговування зовнішнього боргу. По-третє, стала гривня – це важлива передумова гальмування експансії спекулятивного капіталу і водночас залучення в національну економіку капітальних інвестицій.

При запровадженні реально фіксованого валютного курсу останній не буде визначатися, виходячи з наявної в країні доларової маси та золотовалютного резерву. Вітчизняним ортодоксальним фундаменталістам така пропозиція

⁷ Вітчизняний політикум їх звично називає інвесторами. Однак, як правило, дані фінансові запозичення, по-перше, носять короткотерміновий характер, по-друге, не трансформуються в капітальні ресурси, тобто оминають виробничу сферу.

сприймається вкрай радикальною. Однак бути радикальним – означає розуміти явища і процеси в їх істинній суті. Адже беззастережна імплементація МВФ-ких вимог і маяків лише загострює уже існуючі у нас надскладні проблеми і протиріччя, заганняє їх у глухий кут.

Меморандум включає спеціальний документ – Додаток II – “Технічний меморандум про взаєморозуміння” (далі – Технічний меморандум). Останній заслуговує особливо прискіпливої уваги широкого читача, оскільки документ прихований від широкого ознайомлення і містить 89 прямих обов’язань НБУ, Міністерства фінансів, Державної Фіскальної Служби та інших владних інституцій України щодо регулярного надання МВФ найобширнішої інформації.

Так, НБУ зобов’язаний інформувати МВФ по 38 позиціях, які “рентгеном” просвічують грошово-фінансовий організм країни. Наведу окремі з них. Зокрема, НБУ: “щодня надаватиме МВФ дані про загальний обсяг чистих та валових міжнародних резервів як за фактичним, так і програмним обмінним курсом”; “щоденно надаватиме інформацію про залишки на аналітичних рахунках – клієнтська заборгованість за операціями з купівлі та продажу валюти, банками та дорогоцінних металів від імені керівників банків”; “кожні два тижні надаватиме МВФ дані про весь банківський сектор”. Також НБУ “здійснюватиме обов’язкові консультації із експертами МВФ перед внесенням будь-яких змін до рахунків НБУ та комерційних банків, а також змін у формах звітності” і т. д.

Міністерство фінансів звітує перед МВФ по 13 позиціях. Зокрема, Мінфін надаватиме: щоденні дані по Пенсійному фонду; місячні дані про плани видатків (розпис) державного бюджету; помісячні дані про фонд оплати праці державного сектора; піврічні дані про кількість працівників бюджетних установ та їх заробітні плати.

Відповідно до вимог Мінфін надаватиме МВФ розрахунки вартості такого підвищення зарплати на поточний та два наступні бюджетні роки після будь-якого збільшення зарплати у бюджетному секторі.

Отримуючи дані щодо заробітку бюджетників, МВФ чомусь не реагує на їх неприпустимо низький рівень у порівнянні із європейськими стандартами. Країна, в якій панують зубожілі нормативи оплати навіть для висококваліфікованих працівників, а основний зиск концентрується в корупційно-тіньових схемах, завжди буде бідною. У цьому сенсі доречно нагадати позицію великого реформатора післявоєнної Німеччини Людвіга Ерхарда: “Якщо ми не будемо прагнути постійно поліпшувати життєві можливості нашого народу, ми підірвемо цим основу для технічного прогресу, тим самим вийдемо з кола цивілізованих народів, законсервуємось у штучній бідності... Тільки розширивши споживання, ми зможемо брати участь у здоровому світовому розвитку”.

При цьому підписанти нині чинного Меморандуму чомусь декларують, що нібито “підвищення мінімальної зарплати до 3200 грн. створює ризики для сьогоdnішніх макроекономічних досягнень, включаючи фіскальну сталість та конкурентоспроможність... Для обмеження цих ризиків Верховна Рада прийняла законодавство, яке від’єднує мінімальну зарплату від рішень, пов’язаних із встановленням зарплати, та яке забезпечить нейтральний вплив на дефіцит бюджету” [1]. Наведений пасаж, окрім того, що демонструє сліпий переклад англійського тексту, передусім демонструє як антисоціальну спрямованість вимог Меморандуму, так і небажання нинішніх очільників країни жити власним розумом і національними інтересами. Політика ж соціального номіналізму породжує порочне коло відсутності купівельної спроможності, а отже, і попиту на продукцію, що, в свою чергу, гальмує масштабне виробництво. Ось чому українська економіка сьогодні навіть не “запорожець” у порівнянні з “мерседесом”, це – чумацький віз.

У структурі витрат на одиницю продукції (усіх товарів та послуг) заробітна плата в Україні склала в 2016 році всього 7%; причому цей показник у промисловості досягає лише 8–9%. У країнах ЄС, до стандартів якого Україна немовби прагне долучитися, цей показник сягає 40–45%.⁸

Однак, отримуючи статистику щодо мізерного заробітку бюджетників, МВФ чомусь не реагує на їх неприпустимо низький рівень у порівнянні із європейськими стандартами. На жаль, є всі підстави стверджувати гірку очевидність: нині працюючий загал українців є найбіднішим у світовому вимірі. За межею бідності відповідно до стандартів ООН (5 дол. на день, тобто 4000 грн. на місяць) перебуває щонайменше 2/3 населення країни. А вже нещодавне підвищення мінімальної зарплати удвічі фактично складає лише 80% від стандарту ООН щодо межі бідності.⁹ Попри це МВФ вимагає “обмеження діапазону “захищених” категорій працівників”.¹⁰ Водночас чинна влада зніщувала “зарплатний сумбур” щодо керівництва державних монополій та керівного складу новостворених Антикорупційних органів. Перевищення заробітків останніх перевищує нині чинну мінімальну заробітну плату в сотні разів. Це безпрецедентно за світовою практикою.

Відповідно до вимог Технічного меморандуму Міністерство економічного розвитку і торгівлі надаватиме на кварталній основі консолідовану інформацію. Зокрема, фінансову звітність 50 найбільших державних підприємств.

Окремий структурний “маяк-вимога” від МВФ – обмеження фінансової підтримки (пільг) аграрного сектору. І це попри те, що саме аграрний сегмент слугує потенційним локомотивом національної економіки. Водночас текст Меморандуму містить вказівку, що “для сприяння реалізації потенціалу зростання в Україні залишається важливого лібералізація ринку землі, в тому числі продаж земель сільськогосподарського призначення” [1].

Незважаючи ні на що, нинішні очільники української влади запевняють МВФ: “Ми легалізуємо видобуток бурштину, що сприятиме додатковим надходженням до бюджету” [1]. І це попри тієї очевидності, що такі “бюджетні надходження” насправді зумовлюють нищівну руйнацію землі, повне знищення лісового покриття майже ¼ території країни і забирають у майбутніх поколінь найменші перспективи екологічного відтворення свого буття.

Широкий масив інформації (пп. 82–87) щомісячно надає Міністерство енергетики та вугільної промисловості. Також не залишилися поза увагою МВФ Міністерство регіонального розвитку, НКРЕ та Національна комісія з регулювання комунальних послуг. Водночас пункт 89 Технічного меморандуму зобов’язує Державну службу статистики “надавати МВФ переглянуті кварталні дані про ВВП та його компоненти (за видами економічної діяльності, доходами, витратами)”.

Таким чином, зрозуміло, що вищезазначені й інші таємні вимоги МВФ у кінцевому підсумку не використовуються на благо України, а насправді інформаційно підживлюють зарубіжні розвідки та заганають українську фінансово-економічну систему в глухий кут.

Щоб у читачів не склалося враження про тенденційність авторських узагальнень щодо політики МВФ, наведу деякі оцінки даної міжнародної фінансової організації Нобелівськими лауреатами. Вище ми уже процитували

⁸ Розрахунки автора.

⁹ Розрахунки автора.

¹⁰ Бездумно потакаючи таким вимогам, нинішні владоможці зобов’язуються “скорочувати зайнятість працюючих у бюджетній сфері”: до кінця 2017 р. на 4% і ще на 10% до кінця 2019 р. “Для відстеження прогресу ми (констатують підписанти Меморандуму – Т. К.) вже встановили індикативні цілі по зниженню кількості працюючих”. Неймовірно, щоб при наявності здорового глузду планувалася подібна руйнівна стратегія занепаду української державності.

лауреата Нобелівської премії Роберта Мандела щодо неприйняття ним плаваючого курсу в якості панацеї у валютній політиці. У свою чергу, лауреат Нобелівської премії з економіки Дж. Стігліц у свій час застерігав: “Сьогодні МВФ, як правило, надає позики лише тоді, коли країни урізають бюджетний дефіцит, підвищують податки та процентні ставки, що веде до скорочення економіки. Спроби застосовувати такі стратегії не до потужних країн, а до слабких й обезсиленних, таких як Аргентина, Еквадор, Румунія, Пакистан і Україна – були невдалими” [13].

Нобелівський лауреат Джефрі Сакс зафіксував 173 випадки, коли країни дотримуючись рекомендацій МВФ щодо жорсткої фінансової економії, відчутно погіршували макроекономічну й соціальну ситуацію й провокували жорсткі протистояння влади й суспільства [3, с. 92].

Нобелівський лауреат Пол Кругман застерігає проти сліпо догматичної боротьби з інфляцією, яку настійно проповідує МВФ: “фатальне зменшення інфляції значно утруднює відновлення економіки. Наша мета має бути протилежною” [7, с. 8].

Які ж системні провали у рекомендаційних моделях валютно-кредитної політики необхідно було продемонструвати з боку МВФ, щоб “заслужити” настільки негативну оцінку Нобелівських лауреатів, яких важко запідозрити в політико-економічній тенденційності.

Також Гжегож Колодко (у минулому міністр фінансів і Віце-прем’єр Польщі) у книзі “Мир в русленні” помістив чітку відповідь на далеко не риторичне запитання: “Чому всі зусилля Заходу, спрямовані на допомогу країнам, що розвиваються, спричинили так багато бід і зробили так мало добра?”. Відповідь така: “Бідні країни спеціально затягувалися в хронічні борги, щоб потім підпорядкувати їх та ефективно маніпулювати їх економіками в своїх інтересах”...Міжнародний Валютний Фонд уже тривалий час є центром економічної ортодоксії” [9, с. 252].

У свою чергу, Директор програми глобального економічного управління при Оксфордському університеті Нгер Вуде визнав: “Історично найбільшою загрозою для МВФ є його непотрібність”. А я б додав – і навіть цивілізаційна шкідливість. Подібну оцінку діяльності МВФ дають й інші зарубіжні аналітики [7; 9; 13; 15; 16]. Водночас, на переконання авторитетного українського вченого П. С. Єщенка подальше слідування України в руслі вимог МВФ “чревате безповоротною деградацією держави й втратою нею здатності до відтворення свого суверенітету” [5, с. 29].

Узагальнюючі висновки. Україн критична фінансово-економічна ситуація в країні зумовлює гостру потребу жити, врешті-решт, національним розумом й загальнодержавними пріоритетами, а не продовжувати бути розгорнутою “бухгалтерською книгою” для зарубіжних спецслужб. Вищенаведені монетарні маяки несуть в собі тіньову, потаємно-руйнівну сутність і в кінцевому підсумку націлені (що власне і відбулося) на стале падіння купівельної спроможності гривні, доларизацію виробничих і суспільних відносин, формування хронічної боргової залежності держави.

Верховна Рада України, як єдиний законодавчий орган в країні повинна невідкладно внести принципові зміни до закону “Про Національний банк України”, відповідно до яких центральний банк держави втратить абсолютну й безпрецедентну за світовими мірками незалежність і буде здійснювати свою діяльність у тісній взаємодії з парламентом та урядом країни. Водночас

законодавчо має бути призупинена руйнівна залежність від МВФ.¹¹ Виходячи з цього необхідно:

1. Першочергово дезавуювати нині чинні ст. 53 та ст. 54 закону про НБУ. Стаття 53 не допускає втручання органів законодавчої (Верховної Ради України) та виконавчої влади (Кабінету Міністрів України) в діяльність Правління та Ради НБУ. Це – безпрецедентно з огляду на практику ринково цивілізованих країн, Центральні банки яких підпорядковані Міністерству фінансів або ж Державному казначейству. Стаття 54 забороняє НБУ не лише фінансувати, але й надавати прямі кредити на фінансування державних бюджетних витрат. Таким чином, змушує йти на зовнішні запозичення. Ігноруючи загальнодержавні проблеми, НБУ (займаючись офіційно дозволеними комерційними операціями) перманентно накопичує й безконтрольно розпоряджається так званим “власним капіталом”.

2. Посилити відповідальність НБУ перед Главою держави і парламентом країни, вдосконаливши редакцію пункту 1 ст. 9 та пункт 5 ст. 51, якими обумовлено лише інформування Верховної Ради та Президента країни щодо Основних засад грошово-кредитної політики, які розробляє Рада НБУ і сама ж контролює їх виконання.

3. Змінити редакцію пункту 8 ст. 42, яка дозволяє НБУ на свій розсуд (в тому числі й уповноваженим банкам), не узгоджуючи ні з Верховною Радою, ні з Кабінетом Міністрів, здійснювати зарубіжні розміщення валютних резервів держави.

4. Звернути увагу на законодавчу некоректність ст. 42 (пункт 7), яким дозволяється фактично тіньова торгівля (без квотування та ліцензування) банківськими металами, дорогоцінним камінням, пам’ятними й інвестиційними монетами з дорогоцінних металів та ін. цінностями.

5. Доповнити ст. 34, яка надає НБУ виключне право емісії гривни, положенням, яке чітко вказувало б, що первинна емісія є власністю держави, а не Центрального банку.

6. Запровадити оподаткування на види комерційної діяльності та послуг, зазначені в статтях 7, 31, 42, 50, на які НБУ “має право встановлювати плату” та зняти ст. 4 і ст. 5, які гарантують НБУ (під прикриттям законодавчо формалізованою константи про неприбуткову діяльність) податковий імунітет навіть на його суто комерційні операції.

Список використаних джерел

1. *Меморандум* про економічну і фінансову політику. – Режим доступу: korespondent.net/ukraine/3826568-memorandum-ukraynu-y-mvf-polnyi-tekst; 2. *Аржевітін Станіслав*. Парадокси монетарної політики НБУ // *Дзеркало тижня*, 2016. – №37. – С. 7. 3. *Видатні економісти та сучасна практика*. Енциклопедичний довідник. – К.: УАФР, 2011. – С. 392. 4. *Гец Валерій*. Никто не знает, что с нашими валютными резервами // *Газета “2000”*, 2009. – № 3–4. 5. *Ещенко П. С.* Украинская “великая депрессия” и как из нее выйти. – К.: ВД “Дакор”, 2017. – 248 с. 6. *Кораблін Сергій*. Курсова лихоманка: пауза між рецидивами // *Дзеркало тижня*, 2016. – № 34. – С. 1,6. 7. *Кругман Пол*. Возвращение Великой депрессии? [пер. с англ.]. – М.: Эксмо, 2009. – 336 с. 8. *Ковальчук Трохим*. Самостійність монетарної політики НБУ – особливий загальнодержавний актуалітет // *Україна–Європа–Світ*. Міжнародний збірник наукових праць. Випуск 14. – 2014. – С. 274–282; 9. *Колодко В.* Гжегож. Мир в движении (пер. с польск.). – М.: Магістр. 2009. – 575 с. 10. *МВФ* надає Україні транш кредиту в рамках затвердженої програми “стенд-бай” // *Вісник НБУ*. – 2014. – № 8. – С. 6–7. 11. *Основні засади грошово-кредитної політики на 2017 рік та середньострокову перспективу*. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/documentjsessionid=36961A8741BFCA=41556547>

¹¹ У цьому сенсі досить показовим є лист МВФ, у свій час надісланий до найвищих очільників української держави, де прямо вказується, що “новий Голова НБУ має приймати важливі рішення в контексті очікувань фонду щодо майбутнього коригування політики НБУ” (<http://eimgpravda.com.ua/files/7/4/74d30bb-clipboard02.jpg>).

12. Сенченко М. І. “Доларовий лохотрон” чи фінансове поневолення світу. – К.: ФОП Стебеляк, 2014. – 376 с. 13. Стігліц Дж. Глобалізація та її тягар.[перекл. з англ.]. – К.: Академія, 2003. – С. 35. 14. Шаров Олександр. “Україна – МВФ: 25 років самотності або мовчання “золотих ягнят” // ДТ.УА, 22 квітня 2017 р., с. 6. 15. Эрик С. Райнерт. Как богатые страны стали богатыми, и почему бедные страны остаются бедными (пер. с англ.). – М.: ВШЭ, 2011. – 384 с. 16. Фергюсон Найл. Восхождение денег (пер. с англ.). – М.: Астрель, 2010. – 431 с. 17. IMF Assesses New Era of Monetary Policy. – Режим доступу: <http://www.imf.org/exstrenal/pubs/ft/survey/so/2013/POL051613A.ytm> 18. <https://correspondent.net/Ukraine/3826568-memorandum> 19. Paul Krugman. Comments the financial situation in the USA: <http://ipulsar.net/newsnew-773.html>. 20. Банківська справа. – 2017. – № 3. – С. 3–15. 21. ДТ.УА, 11 березня 2017 р., с. 6.

Трофим Ковальчук

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ ВАЛЮТНЫЙ ФОНД: ФИНАНСОВЫЙ КРЕДИТОР ИЛИ
ПОЛИТИКО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УГНЕТАТЕЛЬ?**

Подробно проанализирована роль Международного валютного фонда как институции, которая финансовым и политико-экономическим влиянием детерминирует системную зависимость государства Украина и таким образом обуславливает неоколониальные проявления и беспрецедентные ограничения государственного суверенитета.

Ключевые слова: меморандум МВФ, кредитные “маяки-требования”, неоколониальная модель, политико-экономическое угнетение.

Trokhym Kovalchuk

**INTERNATIONAL MONETARY FUND: FINANCIAL CREDITOR
OR POLITICAL-AND-ECONOMIC ENSLAVEMENT?**

The paper analyses the role of the International Monetary Fund as an institute that determines the systemic dependence of Ukraine by its political and economic influence and thus it stipulates the neocolonial displays and limitations of state sovereignty.

Keywords: IMF memorandum, credit “lightmarks-requirements”, neocolonial model, political and economic enslavement.